

GARVARD UNIVERSITETI RAVNAQI. PITIRIM SOROKIN IJODI.

Nasirdinova Parizod Shuhrat qizi

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti

Ijtimoiy fanlar fakulteti Sotsiologiya yo'nalishi

1- bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu tezisdagi Garvard universiteti ravnaqi, rivojlanish tarxini va P.Sorokinning hayoti va ijodini, Garvardda sotsiologiya rivojlanishiga Sorokin sababchi ekanligini bilib olamiz.*

Kalit so'zlar: *“ Pechat Ligasi”, Eserlar, “Sotsial va madaniy dinamika”, ACAning raisi, “ajoyib integral mavjudot”*

KIRISH

Pitirim Aleksandrovich Sorokin (1889-1968) - XX asrning eng yirik sotsiologi. ijodiy faoliyat Sorokin ikki davrga bo'lingan - rus (1910-yillarning boshidan 1922 yilgacha) va amerikalik. 60-yillarning boshlariga kelib, P.Sorokin “taxminan qirq yil davomida amerikalik sotsiolog bo'lib, dunyoning yetakchi sotsiologlari o'nligidan birini mustahkam egalladi.

ASOSIY QISM

Pitirim Aleksandrovich Sorokin(1889-1968) - XX asrda uning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan sotsiologiyaning eng ko'zga ko'ringan klassiklaridan biri.³⁴Ba'zan P.Sorokinni rus sotsiologi emas, balki amerikalik deb atashadi. Darhaqiqat, xronologik jihatdan, uning faoliyatining "ruscha" davri qat'iy ravishda 1922 yil, ya'ni Rossiyadan chiqarib yuborilgan yil bilan cheklangan. Shu bilan birga, Sorokinning sotsiologik qarashlarining shakllanishi, shuningdek, uning siyosiy pozitsiyasi aynan uning vatanida, urushlar, inqiloblar, siyosiy partiyalar va ilmiy maktablar kurashi sharoitida sodir bo'ldi. "Rus" davrining asosiy asari - ikki jildlik "Sotsiologiya tizimi" (1920)da u ijtimoiy tabaqalanish va ijtimoiy harakatchanlik nazariyasining asosiy tamoyillarini (u bu atamalarni ilmiy muomalaga kiritgan), nazariy tuzilmalarni shakllantiradi. sotsiologiya, unda ijtimoiy analitika, ijtimoiy mexanika va ijtimoiy genetikani ajratib ko'rsatish. Sorokin sotsiologik tahlilning asosi sifatida ham ijtimoiy guruhning, ham butun jamiyatning umumiy modeli sifatida

³⁴ https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Pitirim_Sorokin Novikova S. Rossiyada sotsiologiyaning rivojlanish tarixi. - M., 1996. - 74-bet.

qaraydigan ijtimoiy xulq-atvorni, shaxslarning ijtimoiy o'zaro ta'sirini hisoblaydi.³⁵ U uyushgan ijtimoiy guruhning ierarxik tuzilishini tahlil qilishga alohida e'tibor berib, ijtimoiy guruhlarni uyushgan va uyushmaganlarga ajratadi. Guruhlar ichida iqtisodiy, siyosiy va kasbiy xususiyatlari bilan ajralib turadigan qatlamlar (qatlamlar) mavjud. Sorokin tabaqalanish va tengsizliksiz jamiyat afsona ekanligini ta'kidlaydi. Tabakalanishning shakllari va nisbati o'zgarishi mumkin, ammo uning mohiyati doimiydir. Stratifikatsiya har qanday uyushgan jamiyatning o'zgarmas xususiyati bo'ladi va nodemokratik jamiyatlarda va "gullab-yashnayotgan demokratiya" jamiyatlarida mavjud. Sorokin jamiyatda ikki turdagi - vertikal va gorizontal ijtimoiy harakatchanlikning mavjudligi haqida gapiradi..

1923 yil kuzida Sorokin Qo'shma Shtatlarga ko'chib o'tdi va u erda Minnesota universitetida ma'ruza qildi. 1924 yilda uning 1917 yil yanvar - 1922 yil sentyabr oylaridagi Rossiya voqealari tavsifi va tahlili bilan "Rus kundaligidan barglar" kitobi nashr etildi. Avvaliga Sorokin AQShda ishonchsizlikka uchradi. U bir qator fundamental asarlar nashr etilgandan keyingina o'ziga nisbatan do'stona munosabatni engishga muvaffaq bo'ldi: "Inqilob sotsiologiyasi" (1925), "Ijtimoiy harakatchanlik" (1927), "Zamonaviy sotsiologik nazariyalar" (1928), "Shahar va qishloq sotsiologiyasi asoslari" (K. Zimmerman bilan hammualliflik, 1929), uch jildlik "Qishloq sotsiologiyasining sistematik antologiyasi" (1930-1932). Bu asarlar Sorokinga jahon shuhratini keltirdi. 1930 yilda Sorokin Garvard universitetining sotsiologiya bo'limi dekani bo'ldi (u bu lavozimda 1959 yilgacha ishlagan). Fakultetga professorlar sifatida K.Zimmerman, T.Parsonsnini taklif etadi (sm. PARSONS Talkott) va boshqa mashhur sotsiologlar. Garvard universitetidan to'rt yillik 10 000 AQSh dollari miqdoridagi grantni olgach, u misli ko'rilmagan hajm va empirik yoritish bo'lgan "Ijtimoiy va madaniy dinamika" (yiliga bir jild) nashr etadi. Bu asarida u ko'plab rus muhojir olimlarini, shuningdek Garvard talabalarini (ular orasida R. Merton) o'ziga tortdi. Chiqarilgandan so'ng, kitobga munosabat kutilmagan edi, ilmiy matbuotda salbiy sharhlar paydo bo'ldi. Sorokin "Dinamikani" keng o'quvchi uchun moslab, "Zamonamizning inqirozi" (1941) yozadi - eng ko'p tarjima qilingan va siz o'qigan kitob olim. Bir yil o'tgach, "Odam va jamiyat qayg'u ostida" paydo bo'ladi, 1951 yilda - "SOS: bizning inqirozimizning ma'nosi". 1950-yillarda Sorokin ijodida inqiroz va altruistik sevgi mavzulari ustunlik qiladi: "Inqiroz davridagi ijtimoiy falsafa", "Altruistik sevgi" (1950), "Altruistik sevgi va xulq-atvor sohasidagi tadqiqotlar" (1950), "Yo'llar va kuch" Sevgi" (1954), "Amerika jinsiy

³⁵ Kanashevich N.M. Sotsiologiya. Nazariya va metodologiya masalalari: Monografiya. - Mogilev: Moskva davlat universiteti nashriyoti. A.A. Kuleshova - 1999.- 52-53 b. <https://my-kross.ru/uz/soderzhanie/socialnaya-filosofiya-p-sociologicheskie-vzglyady-p-a/>

inqilobi (1957), "Quvvat va axloq" (1959). "AQSh va SSSRning aralash ijtimoiy-madaniy tipga o'zaro yaqinlashishi" inshosida u agar insoniyat yangi jahon urushlaridan qochib qutula olsa, rivojlanayotgan jamiyat va madaniyatning hukmron turi kapitalistik yoki kommunistik tip bo'lmaydi, deb ta'kidlaydi.

XULOSA

Shunday qilib, P. Sorokin, tabaqalanishning uch turini - iqtisodiy, siyosiy va professionalni hisobga olib, mohiyatan jamiyatdagi tabaqalanish va tengsizlikni daromad va boylik mezonlari bo'yicha baholashni taklif qildi. Sorokin AQSH sotsiologiyasida hukmron bo'lgan empirik yo'nalishni tanqid qilgan va "integral" sotsiologiya to'g'risidagi ta'limotni rivojlantirgan.³⁶ Ijtimoiy borliqni individdan yuqori turuvchi ijtimoiy madaniy mavjudlik deb bilgan. Tarixiy jarayonni madaniyat asosiy tiplarining siklik almashinuvi deb tushuntirgan, bu madaniyatlar negizida til, axloq, san'at, fan, din birgalikda mavjud bo'ladi. Hozirgi madaniyat umumiy inqirozni boshdan kechirmoqda deb hisoblagan Sorokin bu inqirozni materializm va fanning rivojlanishi bilan bog'laydi hamda diniy "idealistik" madaniyatni kasaltiribgina inqirozdan chiqish mumkin, deb izohlaydi.³⁷ G'arb sotsiologiyasida Sorokinning ijtimoiy mobillik va ijtimoiy stratifikatsiyani o'rganish sohasida qilgan empirik tadqiqotlari ham yuqori baholanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Pitirim_Sorokin
2. <https://my-kross.ru/uz/soderzhanie/socialnaya-filosofiya-p-sociologicheskie-vzglyady-p-a/>
3. <https://newjournal.org/index.php/01/article/view/4120>
4. <https://koreajob.ru/uz/p-sorokin-podrazumeval-pod-socialnymi-liftami-lifty-socialnoi-mobilnosti/>

³⁶ Novikova S. Rossiyada sotsiologiyaning rivojlanish tarixi. - M., 1996. - b. 34 <https://koreajob.ru/uz/p-sorokin-podrazumeval-pod-socialnymi-liftami-lifty-socialnoi-mobilnosti/> Kanashevich N.M. Sotsiologiya. Nazariya va metodologiya masalalari: Monografiya. - Mogilev: Moskva davlat universiteti nashriyoti. A.A. Kuleshova - 1999.- 55-56 b.

³⁷ Gromov I., Matskevich A., Semenov S. G'arbiy sotsiologiya. - SPb., 1997 - p.78-79.

